

לעולם אינה הסיבה ואף באיטר. דבדאי כיון
 שיש בזה סכנה א"כ אף איטר דרכו לעולם
 להסב על ד' שמאל, [ולא משמע שכונתו
 שם רק על מי שאינו אטר עיש"צ]. וכ"כ
 המהר"ל ז"ל בגבורות ד' פמ"ח דלרש"ס
 שאין דרך בג"א להסב על ימין שמאל יקדים
 וא"כ לאו מזה עבד עי"ש. אלא אף לש"ר
 ז"ל הרי נתבאר שעיקר נורתא דהסיבה אף
 שלא בשעת אכילה נתקנה דוקא על ד'
 שמאל וכמו שנת"ת, והדברים מיכרחים שא"כ
 איך יצרך איטר על אכילת מזה כשמיסב
 על ד' שמאל וכנ"ל. ולפלא שצמ"צ סק"י"א
 הביא לדברי הפמ"ג. ובשעה"ל שם זיין

באמת לדברי הפר"ח הנ"ל דלדבריו אין דין
 זה ברור, והרי הפר"ח כ' צפירוש דלא
 יא' ויחזור ויאכל, וכ"נ דעת הרש"ל כנ"ל.
 וכ"ה לפי ש"ר ז"ל כנ"ל. ואכן הא לא קי"ל
 כראצ"ה לענין אכילת מזה וכמו ש"כ המ"צ
 גופיה וש"א [ודלא כצ"ח] וש"ר דהפמ"ג
 גופיה כ' כן רק צמ"צ וש"ס זיין לא"א
 סק"ד, וש"ס כ' באמת דאף לטעם דסכנה
 נמי הסיבת ימין בדיעבד אינה הסיבה וחוזר
 ושותה בהסיבת שמאל וזיין באמת לפר"ח
 הנ"ל. ולכן נראה דאף בדיעבד אם היסב
 האיטר על ימין יחזור ויאכל בהסיבת שמאל.

הנהגות

סימן כה'

הסיבת תלמיד בפני רבו

"בן אלל אביו בעי הסיבה איבעיא להו תלמיד
 אלל רבו מאי ת"ש אמר אביו כי הוינן
 צי מר זגין אברכי דהדדי כי אחינן לצי
 רב יוסף אמר לא נריכתו מורא רבך כמורא
 שמים". והנה הגמ' ז"צ מהו דחידש רב יוסף
 להא דמורא רבך כמורא שמים אטו לא ידע
 אביו למחני' באצות צפ"ד, והול"ל רק דלא
 בעי הסיבה ואיהו ידע טעמא מאי. ועוד ז"צ
 מה הביא אביו מהא דזגין אברכי דהדדי,
 דאי חשיב הסיבה הול"ל נהגנו בהסיבה ואי
 לא חשיב הסיבה א"כ לא מהני. ונראה
 דהא ודאי ידע אביו לדין מורא רבו, ושאל
 לתלמיד להסב בפני הרב משום דין מורא
 רבו, שנלטינו ע"ז מאת ד' אלקיך תירא, את
 לרצות ת"ח וכש"כ ברב מובהק, וכן בק"ו
 ממורא אביו דחייב שרבו מציאו לחיי עוה"צ

כדתנן בסוף פ"צ דצ"מ. אך אביו סבר דכל זה
 הוא כשהרב מרגיש בדבר ומיחזי כפורק עול
 רבו מעליו כשמיסב על המטה לפני רבו שכך
 היה דרכם בהסיבה אלל כשרבו מיסב ע"ג
 המטה והם יושבים כדרכם אלל שנשענים
 מעט ע"ג צרכי חצירו באופן שאין רבו מרגיש
 שעושים לשם הסיבה, שהרי הסיבה כדרכה
 הייתה צמטה או עכ"פ בישיבה עם הטייה
 מרובה ולא נשען על צרכי חצירו, בזה ליכא
 חסרון של מורא רבו ושפיר יכול להסב כן,
 וע"ז השיבו רב יוסף לא נריכתו כו'. ור"ל
 דכיון שאתה מודה שמדין מורא רב פטור
 מהסיבה, רק אתה עושה באופן כזה שאינו
 מרגיש, א"כ אין צורך לעשות כן שהרי באמת
 "מורא רבך כמורא שמים" ולאו משום שרבו
 מרגיש בדבר אלל כמורא שמים, שזו הנהגה

קסבר צאמת דצמקוס רצו אף דאין עושין
הסיבה כדרכן מ"מ מקצת הסיבה יש לעשות
דהיינו להשען על צרכי חצירו. וזה לא מיחזי
פורק עול כולי האי, וע"ז השיב רב יוסף
דאף מקצת הסיבה אין צריך דמורא רבך הוי
לגמרי כמורא שמים.

מנד ענמו ולכן אין לו אף להשען על צרכי
חצירו באופן שרצו אינו מרגיש שעושה לשם
הסיבה. ועכ"פ אף אי לא נפרש כן דמשום
דרכה לא הרגיש בדבר די"ל דכל דמסובין
קצת ממילא מרגיש בזה, מ"מ נראה פשוט
דהא ודאי ידע אצלי לדין מורא רבו, ומשו"ה

הסיבה ע"ג ברכי חצירו אם שמה הסיבה

וישו"ר דצמ"צ וצעה"ל שם שהרגיש בזה
והוסיף ע"ד האחרונים הנ"ל לדוקא
צעה"ד וציאר שם צעה"ל דדוקא צעה"ד
כעין סוגיא דהכא עי"ש. ואמנם אכתי צ"ע
דמנ"ל כלל דיוצאין בהסיבה כו, ואינו אלא
צכה"ג שכן הוא כל עיקר דין ההסיבה
צמקוס רצו, שכמו שפטור לרצ יוסף מהסיבה
גמורה, ה"נ לאציי פטור מהסיבה רגילה
ועושה רק מקצת הסיבה כו, אצל המחויב
בהסיבה כדרכה מנ"ל שיוצא בזה, ואדרבה
לא מיחזי כדרך חירות, ורק צמקוס רצו לא
מיחזי שעושה כן רק מחמת יראת רצו וכנ"ל.
ולכן לא הציאו הראשו' ז"ל והטוש"ע לד"ז.

ולכ"ל הנ"ל לא זכיתי להבין מה דהציאו
הפ' צפי' תעב' [עי"ש צמג"א וח"י
צסס מהרי"ל] שיכול לכתחילה להסב ע"ג
צרכי חצירו, דהא צאמת ליכא ראה כלל
מהכא, דאציי נמי לא קאמר הכי אלא צמקוס
רצו וקסבר אציי בהסיבה מועטת כזו עכ"פ
שפיר דמי למעבד, אצל שלא צמקוס רצו
אף אציי מודה שיש לעשות הסיבה כדרכה
ולא מקצת הסיבה ע"ג צרכי חצירו. וכ"מ
מסתימת הר"מ וש"ר ז"ל שלא הציאו כלל
אלא שיש צהסיבה דרך חירות, ולא ציאו כלל
לדבר זה שאפשר להשען על ירך חצירו. וצ"ע.

אם מותר להסב בפני רבו בלא רשות ובנתינת

רשות אם יש חיוב הסיבה

אף אם יודעין שמוחל ונותן רשות, וצ"מ
אין מצוהר כן. וגם הפר"ח דחה סברא
זו מדחזינן דבן צפני אציי צריך להסב אף
שהוא רצו מוצהק משום שמוחל, הרי דאחר
מתחילה יש כאן חיוב הסיבה ולא רק רשות.
ועוד דא"כ היכי עשו כן מתחילה וסמכו על
שתיקת רבה, וצ"מ נראה שלעולם אין להם
להסב אלא כ"כ צנתינת רשות צפירוש, ואחר
נתינת רשות צריכין להסב

(ב) וזה מיושב היטב שי' הרמב"ם ז"ל צפ"ז
מחו"מ ש"כ "דחלמיד אינו מיסב צפני
רצו אלא כ"כ נתן לו רשות". והצ"י סי' תע"ב
כ' שלמד כן מדהסיבו צפני רצה והיינו דכיון
דשתק נתן להם רשות, ומשו"ה אמר להם רצו
יוסף לא צריכיתו ולא אסורין אחס כיון שרצה
נתן להם רשות. וק' טובא דאם כן מאי קאמר
רב יוסף לא צריכיתו, והיינו שאין אחס צריכין
לצקש רשות, או שאין אחס צריכין להסב

גדולה ממאות הסיבה כיון ששקול למורא שמים, ולכן א"ל לעשות טעם וטעמדי בזה, או מטעמא שנתבאר לעיל].

והא דפשיטא לר"מ דמהני ע"י נתינת רשות, היינו מהא דבן אלל אביו בעו הסיבה ואע"פ דרשב"ם ז"ל כ' שאינו כפוף כ"כ לאביו, מ"מ נראה דזהו ללד שכ' החוס' דאביו והוא רבו נמי א"ל הסיבה, שזה כפוף לאביו. אך למאי דמוכח דמסקו החוס' דאף באביו והוא רבו נריך הסיבה וכן מפורש ברא"ש וטור. והרי בודאי לא גרע בזה שהוא גם אביו, והיינו משום ידיע' דבודאי מוחל וכנותן לו רשות בזה, וכדבאר הרבנו מנוח וכלבו ואבודרהם ז"ל, וא"כ ה"ה ברבו בנתינת רשות בודאי מהני.

ואמנם למשנ"ת א"ש, דזהסיבה רגילה ודאי ידע אביו שאין לעשות כן במקום רבו, ומשנ"ה באמת לא עשו כן, ורק זהסיבה על צרכי חצירו סגר דאין זו הסיבה אלא מקצת וכעין הסיבה, ובה לא מיבעיא למש"כ דאין רבו מרגיש בכך דליכא בזה זילותא לרבו ואין איסור בזה, אלא אף אי נבאר דרבו הרגיש מ"מ זהסיבה כזו שאינו הסיבה אלא מקצת וכעין הסיבה בזה קסבר דאין שום איסור לעשות כן בפני רבו, ובאמת רב יוסף השיב על הסיבה זו "לא נריכיתו". והפרי"ח נדחק טובא בזה, ולמשנ"ת א"ש בפשיטות דאף דרשות מיהא איכא וליכא איסורא זהסיבה כזו מ"מ א"ל לעשות אף מקצת הסיבה כזו כיון דמורא רבך כמורא שמים, וביאר הרבנו מנוח ז"ל דמוראת הרב

הסיבה בפני רבו שאינו מובהק

החם דיש לו להקצ' ע"י נתינת רשות. והן קושיות גדולות לסתימת השו"ע תעב' ס"ה דאף ברבו שאינו מובהק אין נריך הסיבה, והא לא שייך בזה מורא רבך כמורא שמים וכמפורש בחוס' ב"ק הנ"ל. וז"ע.

ושו"ר בעמק צרכה, שהק' על השו"ע מהחוס' הנ"ל ומדברי הר"מ בפ"ו ת"ת דבכל דיני מורא שם הזכיר רק רבו מובהק. ומשמע שם שלמד שהחוס' חולקים בדין זה. ואמנם אאל"כ דא"כ תיקשי דברי החוס' אהדדי, דמדכ' החוס' כאן לרבות שכל אב הוא גם רבו שסתם אב מלמד לבנו תורה, וזה לא שייך כלל אי בעי רבו מובהק. ועל כרחק כונתם שיפטור בדין רבו שאינו מובהק. הרי דס"ל לחוס' דאף רבו שאינו מובהק פטור, ושוב תיקשי מכל הנ"ל.

ג) והנה בדין רבו, כ' הרא"ש דאפי' בפני רבו שאינו מובהק פטור מהסיבה, מדלא מנא ליישב הצריכתא דחלמיד בפני רבו נריך הסיבה רק בשוליא דנגרי ולא חירך דמיירי ברבו שאינו מובהק. וכ"כ במרדכי. ולפי"ז האי מתני' דמורא רבך כמורא שמים אף ברבו שאינו מובהק. והמהר"ל ז"ל בפמ"ח הקשה ע"ז דהא לא מצינו דין מורא רבך כמורא שמים רק ברבו מובהק ולא בשאינו מובהק [וכן מפורש בחוס' ב"ק מא' ב' ד"ה לרבות ע"ש]. והרי גם לענין קימה יש חילוק ביניהם שזה עומד כמלא עיניו וזה רק בד"א, ומה מוכח שאינו חייב במוראו כמורא שמים, והא דלא אשכח חירוףא לצריכתא דפני הכל אדם מיסב אפי' חלמיד עם רבו, משום דסתם רבו הינו רבו מובהק, ומשנ"ה מסיק

ביאור שי' הרמ"א דכשאוכל על שלחן בפני עצמו צריך להסב

היה מיסב בשלחן בפני"ע כחמנס והם יטע
תלמידיו א' ליד השני על שלחן א' ולא
היה על שלחנו, וזה פטור רק מדין מורא
רבך כמורא שמים. וזהו רק צרכו מוצהק
כרצה, וכמוש"כ תוס' צנ"ק דרק בזה איכא
לדין מורא רבך כמורא שמים וכדפשיטא
למהר"ל, אבל צרכו שאינו מוצהק דליכא דין
מורא רבך כמורא שמים שפיר מיסב כדין
זגין אצרכי דהדדי, דזה חשיב כחוץ לד'
אמות, וא"כ בזה צריך להסב, אבל תוך ד'
אמות בזה צדאי פטור אף דאינו מוצהק
מדין מורא רבו, אף שאינו כמורא שמים,
מ"מ תוך ד' אמות הרי חייב כמורא רבו
שאינו מוצהק ואין מיסב בפניו, [ונפרט
למש"כ הרי"ז גיאות ורבינו מנחם דהטעם
דפטור מהסיבה דגדולה מצות כבוד התורה
ממצות הסיבה, א"כ ודאי אף מורא רבו
שאינו מוצהק תוך ד' אמות בכלל]. וא"כ
מבואר היטב מש"כ הרמ"א דהיינו דוקא
כשאוכל על שלחן א' אבל כשאוכל על שלחן
בפני"ע מיסב. ומקורו מסוגיא דידן שאינו
פטור רק מדין מורא רבך כמורא שמים.
ואמנם מקור דברי הרמ"א מבואר בדרכי
משה מתשו' מהר"י ברונא ז"ל ואינו תח"י
[ראה להלן או' ה'] מ"מ דבריו הנ"ל נכונים
אף לישב פסק השו"ע דאף צרכו שאינו
מוצהק אין להסב בפני רבו. ומ"מ ראוי
צדאי לבקש צה"ג רשות מרבו, שכן ס"ל
לצ"ח ומהר"ל, וצפר"ח נמי נראה שלדעת
הר"מ דין זה אינו מוסכם, וכן הסכים צא"ר,
ואף הפמ"ג הביא דברי הצ"ח הנ"ל צמח"ז
ד' ללא חולק, ונ"ע שצמ"צ סתם צנ"ז.

והנראה בזה דלמשנ"ח מיושב היטב באופן
נפלא, דהנה הרמ"א ז"ל שם כ'
"ודוקא כשאוכלו על שלחן אחד אבל אם אוכל
על שלחן בפני עצמו צריך להסב". ולכאור' הוא
מיוסב רבתי וכו' שהק' הפר"ח "דמנא ליה
הא דמשמע ודאי דכל שרואהו רבו משום
מורא לא מצי להסב עכ"ד, והיינו דפשיטא
דצדין מורא אין חילוק בזה בין שלחן א'
לשלחן אחר כל שרואהו.

ונראה באמת דכל דברי הרמ"א הם רק
לענין רבו שאינו מוצהק. והיינו
דצרכו שאינו מוצהק בחוץ ד' אמות חייבו
מורא כצרכו מוצהק, וכדפי' המהר"ל מהא
דצרכו חייב צמלא עיניו וצרכו שאינו מוצהק
דוקא תוך ד' אמות, והביאור הוא דצרכו
מוצהק חייבו מדין מורא רבך כמורא שמים
ואפי' אם אין רבו רואהו כל שהוא רואה
שהוא בפני רבו חייב הוא כמוראו, משא"כ
צרכו שאינו מוצהק דליכא חיוב דמורא רבך
כמורא שמים אבל כשהוא ממש בפני רבו
בתוך ד' אמות איכא שפיר חיוב מורא
רבו אף בלא מורא רבך כמורא שמים כיון
שהוא ממש אל רבו, וז"ב.

ובזה הרי מיושב היטב כל קו' המהר"ל.
דהא באמת סוגיין דפטר רק משום
מורא רבך כמורא שמים, הלא נתבאר דמיירי
באופן שאין רבו רואהו דמשו"ה אמרו לעשות
דוקא ע"י זגין אצרכי דהדדי, וזה מדין
מצות מורא רבו הרגיל היה מותר דזה חשיב
חוץ לד' אמות שהרי אינו רואהו, ועוד דרצה

הסיבה בפני חכם המופלג בדורו ובפני גדול הדור

כ' שם צוה"ל: "וצתרוה"ד כ' שאם הוא קועד אלל ת"ח מופלג בדורו א"ל הסיבה, וקשיא מה שאמרו תלמיד אלל רבו ומפרש הטעם משום מורא רבך כמורא שמים ולא שיך הך טעמא כי אם ברבו מובהק, צודאי אם קועד אלל רב שהוא מנהיג צעיר כיון שכל העיר נוהג על פיו זה נקרא רבו אע"ג שהוא לא למד בפניו כיון שהוא רב בני העיר והוא דר צעיר עכ"ל. הרי דס"ל דזה אינו כרבו מובהק ואינו מוזהר עליו כמורא רבך כמורא שמים. ואמנם המהר"ל לשיטתו דפליג על המחבר דדין רבו שאינו מובהק מהאי טעמא גופיה שאינו מוזהר עליו כמורא רבך כו', אלל כבר נתבאר לעיל דעת המחבר שכ"כ החוס' ורא"ש שצפניו צודאי מחויב כמוראו ופטור, ודינא דמורא רבך כמורא שמים הוא בחוץ לד"א או באופן שאינו רואה, או שאינם אוכלים על שלחן א', ולכן ס"ל דאף צוה פטור, אמנם לדידן דאף ברבו שאינו מובהק פטור ה"ה צת"ח מופלג שודאי חייב כמוראו צפניו. ובגדול הדור לא פליג המהר"ל, דלא גרע מרב העיר שכ' שחייב וכש"כ צרפן של כל הדור, ולא פליג רק צת"ח מופלג בדורו, שאין דינו כרבו מובהק.

ד) והנה אע"ג דהרמ"א כ' דינו על מש"כ השו"ע דהמופלג צחכמה בדורו אף שאינו רב אינו מיסב צפניו, ומקורו מתרוה"ד. נראה שצוה י"ל שדינו כרבו שאינו מובהק ולא כרבו המובהק. דצתרוה"ד סי' קלח' משמע להדיא דמחלק צוה דצתחילה מיירי התם לענין ת"ח מופלג בדורו וכ' שהוא בכל ת"ח לענין דרש דאח ד' אלקיך תירא לרבות ת"ח שכל ת"ח צכלל אף שלא למד מלפניו, ואח"כ כ' דכל שכן כשהוא גדול הדור ולזה למד מדברי התוס' ברכות לא' ב' שגדול הדור דינו כרבו מובהק לגבי מורה הלכה צפני רב וה"ה לענין הסיבה. [ועי' צפר"ח סי' תעב' שעמד על דבריו כמאן ס"ל, אי כתוס' דאף ברבו שאינו מובהק, או כר"מ דרק ברבו מובהק עי"ש]. ואמנם כ"ז בגדול הדור אלל צת"ח מופלג בדורו הרי לא דמי להתם דמיירי מעלי שהיה גדול הדור שהוא חשיב רבן של כל הדור שכולם עושים הכל על פיו, משא"כ מופלג בדורו י"ל דדינו רק כרבו שאינו מובהק שחייב לירא ממנו צפניו.

ולמדתי ד"ז מדברי המהר"ל ז"ל צפרק מח' דאיהו ס"ל דליכא פטור הסיבה ברבו שאינו מובהק, ודינא דתרוה"ד

הסיבה על שלחן בפני עצמו בת"ח מופלג בדורו

וכ"כ צפמ"ג] וחפשתי שם ולא מצאתי מזה צתשו' שלפנינו, אך זה מצאתי שם דבסי' ... דן שם לגבי דין ת"ח שצומנינו וכ' שלא לכל דינם שוה שיש חילוקים צוה כגון לענין הסיבה דרק צת"ח מופלג פטורין מהסיבה ולא בשאר

ד) וצוה א"ש היטב דברי הרמ"א הג"ל שע"ד השו"ע דפטור צת"ח מופלג בדורו כ' דהיינו דוקא כשאוכלין על שלחן א', והיינו כמושג"ת, והנה מקור דברי הרמ"א כ' צד"מ שהוא מהמהרי"צ [מהר"י צרונא,

ת"ח ואין להשוותם א' לשני עי"ש. ומשמע שם להדיא שזהו לאו מדין רצו מוצהק אלא משום דין ת"ח שנתחייבנו צמורא ולאו משום דהוי כרצו מוצהק, ומהסבירא שנתבאר לעיל, דת"ח מופלג מוראו משום עלם התורה שיש בו והוא חשיב כח"ח וכרצו שאינו מוצהק, משא"כ רצו מוצהק אין תלוי כמה הוא חכם רק כמה שנוגע לו שינק ממנו רוב חכמתו [ואף אם חכמתו מועטת] חייב צמוראו.

וכ"ה לענין גדול הדור או מנהיג העיר שר' המהר"ל אינו תלוי בגדול חכמתו, ואף אם הדור קטן בחכמה והגדול שם אינו מופלג בחכמה כיון שעל פיו ישק כל הדור זהו חשיב לגבי כל הדור כרצו מוצהק וכנ"ל. ולזה שפיר כ' הרמ"א דחה לא מיירי רק בשאוכל על שלחן א' ולא כשכל א' יש לו שלחן צפנ"ע שזהו כחון לד"א ומהני צרצו שאינו מוצהק וכמושנ"ת.

סימן כ"ו

הבאת הקערה

1234567 ת"ח

1234567 ת"ח

לוצר החכמה

[קטו' א'] "הציאו לפניו מטבל צחורת עד שמגיע לפרפרת הפת הציאו לפניו מזה וחזרת וחרוסת וב' תבשילין אע"פ שאין חרוסת מזה ראצ"ל אומר מזה ובמקדש היו מציאין לפניו גופו של פסח"ו. ומצואר דב' הבאות היו כאן, בתחילה מציאין לפניו הירק לטיבול דכרפס, ובליכא שאר ירקות מציאין אפי' חזרת, ואח"כ מציאין לפניו מזה חזרת חרוסת וב' תבשילין או גופו של פסח במקדש, וצ"ע ורש"י ז"ל ציאו דאחר הטיבול מיד היו מציאין כל אלו לפניו, ולא נתבאר מהו ענין הבאה זו מיד אחר הטיבול, ומהו שחילקו טיבול דכרפס מהשאר ולא הציאו לפניו הכל קודם לכן. ועוד מהו שנשנה דוקא כאן דין ב' תבשילין בהבאת הקערה, וכן פלוגמא דחרוסת מזה או אינה מזה מה ענינו דוקא בהציאו לפניו שהרי פלוגמתן באכילה ולא בהבאה, ומהו שבמקדש הציאו לפניו גופו של פסח, וכד דייקת כולי מחני' בהבאה מיירי ולא

באכילה, ועוד מהו שהוקשה לו שהיה צריך לומר אע"פ שאין חרוסת מזה. ול"ב צ"ל.

והנראה בזה דלהלן קטו' ב' אימא דלחם עוני פירש"י לחם שעונין עליו דברים הרבה, ורש"י שם לא פירשו אך דבריו עשירים במקו"א, דלעיל לו' א' ד"ה שעונין כ' "שגומרים עליו את ההלל ואומרים עליו הגדה", הרי דמקרא ילפי' שז"ל על המזה את ההגדה. ולהלן קטו' ב' אימא דעצור זה ר"ל "עצור מזה ומרור הוא דאחא", ועי"ש ברש"י ז"ל שנדחק בלשון עצור מזה, דלכך אנו אוכלין מזה זכר ליצי"מ, ואמנם ברש"י ז"ל עה"ת שמות יב' ח' פירש דעצור זה ר"ל "עצור שאקיים מצוותו כגון פסח ומזה ומרור הללו", הרי דעצור "זה" קאי באמת אפסח מזה ומרור, ובעי' שיהיו לפניו וכלשון רש"י "הללו" ודרשי' לה מצעור "זה", והיינו שיהיו לפניו בשעת אמירת ההגדה דהא קרא דעצור זה קאי ארישיה דקרא